

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

גליון מס' 14 אייר תשע"ג

הוקדש לעילוי נשמת מרת סלחה בת לוי כמס' ע"ה למשפ' מביב הי"ו

פרשת אחרי מות – קדושים

שבני אהרן מתו למרות שלא היו בני כ' וזאת משום "קרבנות לפני ה'", כלומר שהיו חכמים גדולים ונתעלו עד מאד.

אמנם יש להקשות על דברים אלה, שהנה אצל אדם הראשון נאמר (בראשית ג, כב) "הן האדם היה כאחד ממנו". ודרשו חז"ל (הו"ד ברבינו בחי בראשית, שם) שאדם הראשון נברא כבן עשרים, כמנין "היה", שהרי אין בית דין של מעלה מענישין עד עשרים שנה. ולכאורה, לדברי הצ"ח והרא"ם שהאדם נענש לפי חכמתו, אם כן אין הכרח שאדם הראשון היה בן עשרים, ומה שנענש הוא משום שהיה חכם גדול, וכפי שדרשו (פסיקתא רבתי פר' יד') "ומי כהחכם, זה אדם הראשון שכתוב בו אתה חותם תכנית מלא חכמה", וכן כתב הריטב"א (ע"ז ח, א) "אדם הראשון היה מלא חכמה כמלאך ה'". ומכך שלדברי המדרש לא היה אדם הראשון נענש אם לא היה בן עשרים באותה שעה, מוכח שלא מענישים אדם לפי חכמתו, וצ"ע.

"דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש"

(טז, ב)

לפי פשוטן של דברים היה אהרן רשאי להכנס אל הקודש רק פעם בשנה. ברם, לא כן היה, וכפי שדרשו חז"ל (ויק"ר כא, ז) "אמר הקב"ה למשה, בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס, רק שיכנס בסדר הזה". וביאר הגר"א ב'קול אליהו', שרק לשאר הכהנים הגדולים היה אסור להכנס לקודש הקדשים מלבד ביה"כ, אך לאהרן היה מותר להכנס בכל עת שיחפוץ במשך ימות השנה, ובלבד שיעשה כסדר האמור בפרשה.

וכתב שלפי זה יתבאר מה שמצינו שבכל הפרשה הזכר שמו של אהרן "בזאת יבא אהרן", "והקריב אהרן", "ונתן אהרן", ועוד כמה פעמים, אך לאחר מכן נאמר "והיתה לכם לחקת עולם וגו' בעשור לחדש וגו'", ושם כבר לא הזכר שמו של אהרן אלא נאמר "וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידיו לכהן", כי דינם של שאר הכהנים לדורות היה שונה משל אהרן. ולכן נאמר בסוף הפרשה "והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה", דהיינו שדוקא "לכם" יהא סדר זה נעשה רק אחת בשנה, אך לאהרן היה מותר לעשות כן בכל שעה.

וכן כתב ב'חכמת אדם' (שער השמחה הנהגת חברה קדישא והאבל) בשם הגר"א, והוסיף שלפי זה צריך לומר שמה שנאמר בפרשת תצוה (שמות ל, י) "וכיפר אהרן אחת בשנה" היינו

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן" (טז, א)

הקשה האור החיים הקד', מדוע השמיענו הכתוב שפרשה זו נאמרה לאחר מות בני אהרן. וביאר, שמחמת חטא העגל לא היה אהרן ראוי לבא אל הקודש פנימה, ורק לאחר שנתכפר חטאו במיתת בניו, הוכשר להיכנס אל קודש הקדשים. ולכן בתחילת פרשה זו שעוסקת בכניסתו של אהרן אל הקודש, הקדימה התורה שהפרשה נאמרה לאחר מות בני אהרן, כי מיתתו היא שהכשירה את אביהם לכך, ולולי כן לא היה נכנס.

[ונניין זה שבני אהרן מתו בחטא אביהם בעגל נרמז בפסוק (דברים ט, כ) "ובאהרן התאנף ה' להשמידו" ופירשו במדרש (ויק"ר ז, א) "להשמידו- זו מיתת הבנים", והועילה תפלתו של משה מחצה, ומתו רק שנים מבני אהרן. ואף שידוע שבני אהרן מתו בחטאם, וכפי שמצינו כמה דעות בחז"ל בענין זה, מכל מקום הרי כבר נאמר "רגלי חסידיו וישמור", כי יש שמירה מיוחדת לצדיקים שלא יחטאו, ומבני אהרן הוסרה שמירה זו באותה שעה מחמת חטא אביהם].

"בקרבתם לפני ה' וימותו" (שם)

בספר 'הדרש והעיון' (מאמר קנ"ג) הקשה, שהנה מבואר בזוה"ק בפרשתנו שנדב ואביהוא לא הגיעו לגיל עשרים שנה במיתתם [וכן כתב בסדר הדורות], והרי אין בית דין של מעלה מענישין בפחות מבן עשרים [כפי שמצינו במס' שבת (פט, ב), ופירש"י שם שכן מצינו בדור המדבר שלא נענשו אלא מבן כ' ומעלה. וכן אמרו בירושלמי (ביכורים פ"ב ה"א) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, צא מהן כ' שאין בית דין שלמעלה עונשין וכורתין". וכן שנינו במס' אבות (פ"ה, מ"א) "בן עשרים לרדוף", ופירש הברטנורא דהיינו לרדפו ולהענישו על מעשיו, שאין בית דין שלמעלה מענישין בפחות מכ', וכ"פ רבינו בחי (בראשית ג, כב)].

אמנם במס' ברכות (לא, ב) מצינו שעלי רצה להעניש את שמואל על שהורה הלכה בפניו, ולכאורה הרי שמואל היה קטן באותה שעה? וביאר הצ"ח שקטן שהוא בעל חכמה יתירה מענישים אותו לפי רוב חכמתו. וכן כתב ב'בנין אריאל' (פר' וישב) בשם הרא"ם (בראשית לח, א) שקטנים שהם חריפים ביותר נידונים בידי שמים אף קודם שנות הגדלות, ולכך נענשו ער ואונן אף שהיו קטנים.

ועל פי זה ביאר הפרדס יוסף, שכיון שנדב ואביהוא נתעלו מאד בחכמתם לכך נענשו אף שלא היו בני כ'. וזהו שנאמר "אחרי מות שני בני אהרן, בקרבנות לפני ה' וימתו", שהשמיענו הכתוב

שאחת בשנה הוא מחוייב לכפר, אך בשאר ימות השנה הדבר תלוי ברצונו ונעיי"ש שביאר ענינים רבים בפרשה ע"פ יסוד זה].

"ונתן את הקטורת על האש לפני ה'" (טז, ג)

בספר 'פנים יפות' ביאר את ענין הקטורת ביוה"כ, שהנה דרשו חז"ל (יומא כ, א) ש"השטן" בגימטריא שס"ד, לרמוז שיש יום בשנה שאין לו רשות להשטין, והוא יום הכפורים ששקול כנגד כל ימות השנה, שכן "יום כפור" הוא בגימטריא מספרו שס"ד [עם המילים]. והקטורת היא כנגד יוה"כ, ולכך היו בה שס"ה כמנין ימות החמה, כי ידוע שהקטורת מבטלת את כח השטן.

ולכן אותיות "קטרת" הם לפני אותיות "ישראל", ט' לפני י', ר' לפני ש', ק' לפני ר', ת' לפני א', ואמנם חסירה בזה האות כ' שהיא לפני האות ל', והיא מרומזת בכף שבה נתנו את הקטורת, וכפי ששנינו (יומא מז, א) "הוציאו לו את הכף ואת המחטה".

ונמצא שהקטורת ויוה"כ מבטלים את כחו של השטן, וזה נרמז באותיות שאחר אותיות "ישראל", כ' אחר י', ת' אחר ש', ש' אחר ר', ב' אחר א', מ' אחר ל', והם אותיות "שבתכם", וכנגד זה נאמר ביום הכפורים (ויקרא כג, לב) "תשבתו שבתכם".

וזהו שאומרים "והסר השטן מלפנינו ומאחרינו", דהיינו שאנו ישראל מבקשים מהקב"ה שיסיר ויבטל את כח השטן ע"י האותיות שלפני ואחרי "ישראל", שהם "קטרת" ו"שבתכם".

וזהו שנאמר בתהלים (פרק קל"ט) "אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה", כלומר שהקב"ה שם עלינו שמירה באותיות שקודם ושללאחר "ישראל", אלא שב"קטרת" חסר כ', ולכך "ותשת עלי כפכה", שהיא הכף שבה הניחו את הקטורת.

"והתודה עליו את כל עוונות בני ישראל וגו', ונתן

אותם על ראש השעיר" (טז, כא)

כתב ה'שפתי כהן', שע"י שמות הקודש שהזכיר הכהן הגדול היה כופת את כל המקטרגים שנוצרו מעוונות בני ישראל ונותנם על ראש השעיר, ומחמת ריבוי העוונות וכובדם לא היה השעיר יכול ללכת בכוחות עצמו, והיה צריך השליח להרימו על כתיפו. ולכך היה מזכיר הכהן הגדול ג' פעמים את השם, אחד כדי לכפות את המקטרגים אל ראש השעיר, ושני כדי שיוכל השעיר לסבול את כל אותם עוונות, ושלישי כדי שיהיה כח לשליח לישא את השעיר ולא יצטרך לאכול [נכמו שאמרו בגמרא (יומא סז, א) שהיו עושין לו סוכות ואומרים לו "הרי מזון, הרי מים"].

"ושלח ביד איש עתי המדברה" (שם)

המפרשים נתחבטו בביאור "איש עתי". וכתב החזקוני בשם המדרש, ש"איש עתי" היינו שהגיע זמנו למות באותה שנה. כי הנושא את השעיר לא היה מוציא את שנתו, ולכן היו בוררין על פי חכמת המזלות איש שהגיע זמנו למות באותה שנה [ואף המהרש"א הזכיר מדרש זה ביומא סז, ב, וכן בבלי יקר בפס' כב].

ובקונטרס "אהבת אברהם" פירש ענין זה על פי דברי השפתי כהן הנ"ל, שהכהן הגדול היה כופת את כל המקטרגים בשעיר, שלפי זה אפשר שאותם מקטרגים היו נוקמים ומזיקים למי שנשא את השעיר לעזאזל ומנע את קיטרוגם, והיו הורגים אותו.

"קדושים תהיו וגו', איש אמו ואביו תיראו" (יט, ג-ג)

כתב האור החיים הקד', שמצות מורא אב ואם נסמכה ל"קדושים תהיו" לרמוז שמורא האב ישמור על קדושת הבן וימנעהו מלחטוא, ובפרט ציור תמונת האב, וכמו שמצינו אצל יוסף שפרש מן החטא על ידי שראה דמות אביו בחלון.

וכתב "ושמעתי בשם אנשי אמת, כי דיוקן האב תגביר כח הקדושה בבן, ותמנעהו מבוא אל התיעוב, והוא אומרו סמוך למצות העריות אמו ואביו תיראו, ולזה מי שתקפו יצורו יצייר בין עיניו יולדיו ויהיה לו למשיב נפש".

"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו" (יט, ג)

הקשו המפרשים מדוע גילתה התורה דוקא בשבת שלא ישמע לאביו ולא גילתה זאת בעבירה אחרת. ותירץ בספר 'הדרש והעיון' (מאמר קצ"ג), שהנה הלכה כר' שמעון שאין חיוב מהתורה במלאכה שאינה צריכה לגופה, כיון שאינה מלאכת מחשבת, ודעת המהרי"ק (שורש קל"ז) שמלאכה שנעשתה בשבת מפחד עונש היא מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי אינו צריך לתכלית המלאכה, ולא עשאה אלא מיראה. ולכך היה מקום לומר שאם אביו ציוהו לחלל שבת ישמע לו, שהרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, כי עושה משום מורא אביו, ולכך אמר הכתוב שלגבי איסורי שבת אין ציווי לשמוע לאב ולירא ממנו, וממילא הרי זו מלאכה שצריכה לגופה.

"שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" (יט, כג)

הרמב"ם (מורה נבוכים ג, לו) והרמב"ן (כאן) הרחיבו בביאור טעם מצות ערלה, עיי"ש בדבריהם. ובבבלי יקר פירש, שמצוה זו היא זכר למעשה בראשית, כי הנה כל הבריאיה כולה נבראה ביום הראשון, אלא שנסדרו כל הנבראים על מתכונתם דבר יום ביומו. וצמחי האדמה היו מכוסים עד היום השלישי, וגם כשצמחו ביום זה לא נראו עד היום הרביעי שבו נתלו המאורות החמה והלבנה שהם מבשלים את הפירות [כמ"ש (דברים לג, יד) "וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים"]. ונמצא שהצמחים והפירות היו מכוסים ובלתי ראויים לאכילה עד היום הרביעי, ולכך נצטוונו שלא לאכלם ג' שנים, ויהיו ערלים ומכוסים ואטומים שלש שנים כנגד הצמחים שהיו מכוסים בימי הבריאיה. וביום הרביעי אע"פ שנגמר בשולם לא היה עדיין בעולם שום בעל חי שיאכלם, וכאילו לא נבראו אלא להודות ולהלל לקב"ה שבראם, וכנגד זה "ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הלולים לה'". אך ביום החמישי נבראו מקצת מבעלי החיים שאכלו מן הפירות, וכנגד זה "ובשנה החמישית תאכלו את פרי".

האיזני לשיעורי הרב ראובן גולן ב'קול הלשון' בטל'

03-6171001. לשיחה על הפרשה הקישו 1-2-48-1

[השיחה מופיעה במערכת החל מיום חמישי בשעה 12:30]

עלון זה מופץ באלפי עותקים בארץ ובעולם, אם ברצונך ליכות את

הרבים ולהקדיש את העלון לע"ג הנפטרים, או להבדיל להצלחה

ולרפואה ולכל ענין, נא פנה להנהלת המוסדות בטל' 08-9452903

אברהם בן חנוס יוספי ז"ל • שרה בת מלכה חברוני ע"ה
סעדה בת זוהרה יאיר ע"ה • ששון בן מרים שרעבי ז"ל
נאגי בן משה עיני ז"ל • צבי בן רבקה ז"ל

שרה בכורה בת רחל ע"ה • הראל בן תמר אברהם ז"ל
יצחק בן עיישה זאנו ז"ל • שלום בן מוץ עברי ז"ל
רות בת רחל פדילה ע"ה • חיים בן שרה ז"ל

משה בן יחיא עוזרי ז"ל • מאיר בן ססיה מזוז ז"ל
מאיר בן תמו ביטון ז"ל • סלח נגי בן גורגיה סלח ז"ל
רחל בת חיה וירשובסקי ע"ה • רחל בת חיים קטעבי ע"ה